

Hendrik Berlage. Ascendant tweelingen of stier?

<https://archieff.amsterdam/inventarissen/scans/5009/1.3.6.23/start/10/limit/10/highlight/1>

Berlage, Hendrik Petrus 21-2-1856 10h00 am Amsterdam

Birthname Berlage, Hendrik Petrus
born on 21 February 1856 at 10:00 (= 10:00 AM)
Place Amsterdam, Netherlands, 52n22, 4e54
Timezone LMT m4e54 (is local mean time)
Data source Quoted BC/BR Rodden Rating AA
Astrology data Asc gemini 01°40'

25/7

Amsterdam (52°22'NB, 4°54'OL)

Klokke tijd: 21 februari 1856 10h00m00s

GMT : 21 februari 1856 9h40m00s ± 1h00m00s

Juliaanse datum (UT): 2399000.90278; Sterretijd: 20h01m38s

zon: 2°00' vis in 11
maa: 7°26' maa in 5
mer: 24°11' wat in 11
ven: 24°28' ste in 9
mar: 21°36' wee in 6
jup: 12°11' vis in 11
sat: 23°05' twe in 1
ura: 17°09' sti in 12
nep: 17°16' vis in 11
plu: 2°56' sti in 12
kno: 25°39' ram in 12
che: 2°15' wat in 10
lil: 19°50' maa in 5
(ware maansknoop)

Huizen (Placidus):

Ascendant : 1°30' twe

Midhemel : 28°17' ste

<https://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn1/berlage>

Berlage [sr.], Hendrik Petrus, architect (Amsterdam 21-2-1856 - 's-Gravenhage 12-8-1934). Zoon van Nicolaas Willem Berlage, hoofd van de Burgerlijke Stand te Amsterdam, en Anna Catharina Bosscha. Gehuwd sinds 28-7-1887 met Marie Bienfait. Uit dit huwelijk werden 1 zoon en 3 dochters geboren.
afbeelding van Berlage [sr.], Hendrik Petrus

Berlage kwam uit een ontwikkeld milieu: zijn moeder behoorde tot de bekende professorenfamilie Bosscha en zijn oom ds. Th.N. Berlage was een niet onbekwaam schilder. Hij bezocht in Amsterdam de HBS en ging in 1874 naar de Rijksakademie van Beeldende Kunsten met de bedoeling kunstschilder te worden. Waarschijnlijk wegens gebrek aan aanleg vertrok hij reeds na een jaar om in Zürich bouwkunde te gaan studeren aan de Eidgenössische Polytechnische Schule. Na een driejarige opleiding, die hem een grondige training gaf in ornament- en architectuurontwerp op basis van de toen heersende neo-renaïssancistische principes, behaalde Berlage in 1878 het architectendiploma. In Zürich werd hij vooral beïnvloed door de kunsthistoricus Gottfried Kinkel (1815-1882) die hem inwijdde in de esthetica van Hegel en door de architect J.J. Stadler (1828-1904) die de theorieën doceerde van Gottfried Semper (1803-1879). Semper was niet alleen de bouwmeester van het Polytechnikum, maar had er ook tot 1871 gedoceerd. Zijn praktische esthetica, vastgelegd in zijn befaamde boek *Der Stil in den technischen und tektonischen Künsten oder praktische Aesthetik* (1860-1863), is van fundamentele betekenis geweest voor Berlages ontwikkeling. Semper legde nauw verband tussen de evolutie van de kunsten en de economische en maatschappelijke ontwikkeling en verklaarde de kunst uit materiaal, functie en techniek. Met name wees hij op het belang van de toegepaste kunsten en op de principiële samenhang ervan met de bouwkunst. Berlages latere geschriften, vooral *Over Stijl in Bouw- en Meubelkunst* (1904) zijn zonder Semper ondenkbaar.

Als aanvulling op zijn classicistische opleiding in Zürich maakte Berlage van 1879 tot 1881 studiereizen door Duitsland en Italië. In 1881 werd hij aangesteld als architect bij het architectenbureau van Th. Sanders te Amsterdam en van 1884 tot 1889 was hij diens compagnon. Beiden namen in 1884 deel aan de prijsvraag voor een nieuw Beursgebouw; hun inzending in Hollands-renaïssancistische stijl behaalde de vierde prijs. Geen van de ontwerpen werd overigens uitgevoerd. Ook het winkelgebouw van Focke & Meltzer te Amsterdam (1885) past geheel in de gebruikelijke neo-renaïssancistische stijl van die tijd, evenals het inmiddels afgebroken volkskoffiehuys 'De Hoop'. Toch kreeg Berlage in deze jaren reeds zijn twijfels over de heersende imitatiestijl, die naar zijn mening niet paste bij de moderne beschaving. In 1889 trok hij openlijk ten aanval tegen materiaalvervalsing, zucht naar symmetrie en het kopiëren van historische voorbeelden. In hetzelfde jaar brak hij ook met Sanders. De jaren rond 1890 zijn voor Berlage van beslissende betekenis geweest voor zijn breuk met het renaïssancisme. Hij kreeg weinig opdrachten en had tijd genoeg voor bezinning. Waarschijnlijk maakte hij een stille ontwikkeling door waarin hij teruggreep op de beginselen van Semper die hem in Zürich waren bijgebracht. Daarnaast hielpen de geschriften van Eugène Viollet le Duc en het werk van P.J.H. Cuypers hem zich los te maken van de historische imitatiestijlen; beiden waren pleitbezorgers van een 'rationele bouwkunst', met de nadruk op de constructie i.p.v. de decoratie en op eerlijk, ambachtelijk materiaalgebruik. In 1893 had zich de grote verandering voltrokken. In zijn lezing 'Bouwkunst en Impressionisme' betoogde Berlage dat de moderne samenleving een vereenvoudigde bouwkunst eiste, dat de architect moest ophouden met het 'gescharrel met vroegere vormen' en zich moest concentreren op de grote lijn, op ongedetailleerde massaverdeling. Dat Berlage een geheel nieuwe stijl aan het ontwikkelen was bleek uit zijn kantoorgebouwen voor de verzekeringsmaatschappijen De Algemeene aan het Damrak (1892-1894, afgebrand 1963), en De Nederlanden van 1845 aan het

Muntplein te Amsterdam (1894-1895) en het Kerkplein in Den Haag (1895). Deze staan geheel los van historische modellen en zijn als het ware inleidende oefeningen voor de Beurs. Bovendien begon Berlage in 1893 een periode van decoratie-experimenten in de geest van de Art Nouveau. In deze jaren bewoog Berlage zich in het milieu van de beweging van Negentig, die met de Tachtigers de afkeer van retoriek en academisme deelde, maar hun extreme individualisme wilde vervangen door een meer maatschappelijk gerichte 'gemeenschapskunst'. In deze beweging, die zowel katholieke mystici als socialistisch gezinden omvatte, werd de kunstenaar een belangrijke rol toegekend als een soort priester van de nieuwe maatschappij en er heersten verheven ideeën over een openbare monumentale kunst, waarin bouwkunst, schilderkunst, beeldhouwkunst, muziek en toegepaste kunsten op harmonische wijze zouden samengaan, geïntegreerd in de maatschappij. Berlage publiceerde zijn inzichten over de moderne bouwkunst in het Tweemaandelijksch Tijdschrift van Albert Verwey (waaraan o.a. G.J.P.J. Bolland, W.M. Wibaut, J.Th. Toorop, R.N. Roland Holst en Henriette van der Schalk meewerkten) en in De Kroniek van P.L. Tak (waarin Jan Veth, A.J.M. Diepenbrock, Frans Coenen e.a. schreven). Deze beweging was geen exclusief Nederlands verschijnsel, maar sloot aan bij verwante stromingen in Engeland (William Morris).

Vanuit het radicaal-vooruitstrevende milieu van De Kroniek werd Berlage gepousseerd toen de Beurskwesie weer actueel werd. De radicale wethouder M.W.F. Treub zorgde ervoor dat hij op 4 februari 1896 door B & W van Amsterdam werd benoemd tot adviseur voor de plannen van een nieuwe Beurs. De haast waarmee Treub vervolgens de geheimgehouden plannen van Berlage in de gemeenteraad doordrukte ondervond veel kritiek, te meer daar het publiek pas iets te zien kreeg toen alles al onherroepelijk geregeld was. De bouw begon in 1898 en duurde vijf jaar. Uit de wijzigingen die Berlage in zijn ontwerpen aanbracht bleek zijn toenemende neiging tot vereenvoudiging en eliminatie van historische elementen en voor de constructie niet essentiële decoratie. Tegelijkertijd realiseerde Berlage er zijn ideeën over een samengaan van de verschillende kunsten in één conceptie, door de medewerking van vooraanstaande kunstenaars uit de vernieuwingsbeweging als A. Verwey, A.J. der Kinderen, J. Mendes da Costa, R.N. Roland Holst en L. Zijl. Zo kreeg de Beurs een buitengewoon grote cultuurhistorische betekenis als programma van een nieuwe kunstopvatting. De publieke opinie was overigens zeer vijandig; men hekelde de procedure, de plaats van de nieuwe Beurs, de sombere, 'kazerne-achtige' stijl, het utilitaire karakter enz. Kunsthistorici en vakgenoten (zoals Cuypers) waren wel lovend. In progressieve kringen kreeg het gebouw meteen een grote symbolische waarde.

Na de Beurs kreeg Berlage een groot aantal opdrachten. Zo bouwde hij het bondsgebouw van de Algemeene Nederlandsche Diamantbewerkerbond te Amsterdam (1898-1900) en een reeks kantoren voor De Nederlanden van 1845 (Rotterdam, 1910; Nijmegen, 1911; Batavia, 1913; Den Haag, 1925; Utrecht, 1930). Van groot belang was hierbij de steun die Berlage kreeg van Carel Henny, de directeur van deze verzekeringsmaatschappij, voor wie hij ook diens particuliere villa in Den Haag had gebouwd. In 1911 maakte Berlage een reis naar de V.S.; invloed van Amerikaanse vernieuwers als Louis H. Sullivan en Frank Lloyd Wright is zichtbaar in het winkelgebouw van Meddens in Den Haag (1914) en het kantoorgebouw voor de fa. Müller te Londen, het zogenaamde Holland House (1914-1916). De jaren vóór de Eerste Wereldoorlog waren het hoogtepunt in Berlages loopbaan. Het was de periode van de meeste opdrachten, waarin tevens zijn invloed en roem het hoogst waren gestegen en de meeste erkenning vonden. Zo bekroonde op 1 juli 1914 de Universiteit van Groningen Berlages werk door hem bij haar derde eeuwfeest het eredoctoraat in de letteren toe te kennen (te zamen met o.a. koningin Wilhelmina, de componist Peter van Anrooy, de schilder Antoon der Kinderen en de dichter Albert Verwey).

In 1913 trad Berlage in dienst van het echtpaar Krölller-Müller en hij verhuisde naar Den Haag. Uit 1915 dateert het jachtslot St. Hubertus op de Hoge Veluwe. Ook de boerderij 'De Schipborg' te Zuidlaren werd in opdracht van de Kröllers gebouwd (1914). Over Berlages museumontwerp echter ontstond onenigheid en beide partijen gingen in 1919 uit elkaar. Wel uitgevoerd werd Berlages ontwerp voor het Haags Gemeentemuseum, ontstaan in samenwerking met de directeur H.E. van Gelder (1927-1935). Dit gebouw, ontworpen volgens de nieuwste inzichten over de functie van een museum, toont de affiniteit van Berlage in zijn late fase met Frank Lloyd Wright en met het Nieuwe Bouwen. Uiterst modern was ook het hoofdkantoor van De Nederlanden van 1845, zowel vanwege het zichtbare betonnen skelet, als om het hier gerealiseerde concept van de open werkgemeenschap.

Van groot belang is Berlages rol geweest in de woningbouw en de stedenbouw. Na de invoering van de Woningwet (1901), die de grotere steden tot een ontwikkelingsplan verplichtte, ontwierp Berlage voor Amsterdam tweemaal een uitbreidingsplan-Zuid, waarvan het tweede (1915) grotendeels werd gerealiseerd, zij het dat de invulling vooral geschiedde door jongere architecten van de Amsterdamse School. Karakteristiek voor Berlages opzet zijn hier de monumentaliteit, de geometrische ordening, het bouwen rond hoven en pleinen en vooral de conceptie van woningblokken als één geheel (met name de wand). Ook ontwierp Berlage plannen voor Den Haag, Purmerend, Rotterdam en Utrecht. Het Amsterdamse Mercatorplein en de Transvaalstraat zijn goede voorbeelden van Berlages blokbouw.

Behalve op bouwkundig gebied deed Berlage ook belangrijk werk op het terrein van de decoratiekunst en de binnenhuisarchitectuur. Ook hier bleef hij trouw aan zijn principes dat de vorm en de ornamentatie moest samenhangen met de constructie en het materiaal. Zijn 'eerlijke' materiaalbehandeling gaf zijn meubels daardoor een nogal stug en sober karakter. Berlage was in 1900 medeoprichter en directeur van 't Binnenhuis' te Amsterdam.

Berlages denkbeelden over kunst en maatschappij zijn neergelegd in een aantal verhandelingen van filosofische aard. Bouwkunst was voor hem de monumentale verheerlijking van de geest van een samenleving en hij zag een geestelijke samenhang tussen (bouw-)kunst en maatschappij. De bouwkunst was bij uitstek geschikt om de gelijkheid en broederschap van de mensen uit te drukken. Zoals in de Middeleeuwen er een gemeenschapskunst bestond onder leiding van de architectuur, met als hoogste uiting de kathedraal, waarin bouw-, beeldhouw- en schilderkunst samengingen, zo kon in de nieuwe maatschappij het volksgebouw de uiting worden van een grote algemene Idee. De kunst kon alle tegenstellingen overbruggen en een verbinding brengen tussen de mensen. Het 'socialisme' van Berlage heeft dan ook weinig gemeen met het materialisme van Marx of met ideeën van klassenstrijd, maar is veeleer een soort religieus humanisme, een socialisme in christelijke geest a la Henriette Roland Holst, die door Berlage zeer werd bewonderd. Zijn verheven ideeën, ook uitgedrukt in niet-uitgevoerde monumentale projecten zoals Wagnertheaters, een Vredespaleis, een Beethovenhuis en een Pantheon der Mensheid, waren na de Eerste Wereldoorlog geheel uit de tijd en werden dan ook gehekeld door de aanhangers van het Nieuwe Bouwen. Ook als persoonlijkheid had Berlage een beschouwelijke inslag. Hij was zachtzinnig, eerder zwaarmoedig dan opgewekt en geen strijdersnatuur, al hield hij taai vast aan zijn artistieke principes. Voor veel jongere architecten was hij de 'ernstige grijze Meester', die als Mozes het land van belofte gezien had, maar het niet zou ingaan. Naast grote bewondering voor de pionier van het 'zakelijk Bouwen', die de bouwkunst bevrijd had uit stijlimitatie en het eerlijke, ambachtelijke bouwen weer had hersteld, was er ook kritiek op zijn zucht naar monumentaliteit. Jongeren als M. de Klerk en Th. van Doesburgh achtten Berlage al in 1916 achterhaald.

De betekenis van Berlage is ongemeen groot geweest. Hij stond als radicaal vernieuwer op één lijn met pioniers van het moderne bouwen als Sullivan en Wright in Amerika, Ch.F.A. Voysey en Ch.R. Mackintosh in Engeland, Otto Wagner, Josef Hoffmann en Adolf Loos in Oostenrijk, Auguste Perret in Frankrijk. Met zijn werk begon de grote opbloei van de Nederlandse architectuur van de 20ste eeuw: De Amsterdamse School, de Stijlgroep, het Nieuwe Bouwen, enz. Belangrijker nog dan zijn gebouwen was wellicht de uitstraling van zijn principes: het breken met stijllimitatie, toepassen van ambachtelijke constructie en eerlijke materialen (beton, baksteen) en zijn stelregel dat ontwerp, constructie en materiaal moeten samenhangen.

<https://socialhistory.org/bwsa/biografie/berlage>

BERLAGE, Hendrik Petrus

Hendrik Petrus Berlage

met de sociaal-democratie, later met het communisme sympathiserend architect, is geboren te Amsterdam op 21 februari 1856 en overleden te Den Haag op 12 augustus 1934. Hij was de zoon van Nicolaas Willem Berlage, directeur van het bevolkingsregister, en Anna Catharina Bosscha. Op 28 juli 1887 trad hij in het huwelijk met Marie Bienfait, met wie hij drie dochters en een zoon kreeg.

In het welgestelde en verlichte milieu waarin Berlage werd geboren leverde zijn wens om een opleiding tot kunstschilder te volgen aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam geen problemen op. Toen na een jaar bleek dat zijn talent daarvoor niet groot genoeg was, werd het hem mogelijk gemaakt zich op de architectuur te richten. Van 1875 tot 1878 studeerde Berlage bouwkunde aan de Eidgenössische Polytechnische Hochschule in Zürich, een opleiding met een uitstekende reputatie. Berlage onderging er een gedegen technische scholing, maar werd ook doorkneed in de esthetica van G.W.F. Hegel en andere filosofen. Hij kwam er in aanraking met de denkbeelden van de Duitse architect G. Semper, die hem zijn leven lang zouden beïnvloeden. De jaren na het behalen van het diploma bracht Berlage hoofdzakelijk reizend door, gebouwen bestuderend en schetsend. De architectuur van de vroege renaissance in Italië, waar hij in 1880-1881 verbleef, maakte een diepe indruk. In 1881 trad Berlage in dienst bij het architectenbureau van Th. Sanders in Amsterdam, vanaf 1884 was hij diens compagnon. Met Sanders was hij verantwoordelijk voor een aantal projecten in neo-renaïssancistische stijl, waaronder zowel de bouw van een Volkskoffiehuis in Amsterdam als de inrichting van proeflokalen voor Lucas Bols in Amsterdam, Antwerpen, Berlijn, Bremen, Hamburg en Parijs. Sanders en Berlage namen deel aan enkele prijsvragen, onder andere voor een nieuwe Beurs in Amsterdam.

In 1889 verliet Berlage het bureau van Sanders, maar kreeg als zelfstandig architect nog weinig opdrachten. Hij begon zich in woord en geschrift tegen de heersende neo-stijlen te keren en kwam tot nieuwe opvattingen, waarin de denkbeelden van Semper duidelijk doorklonken. Voor Berlage was bouwkunst geworteld in actuele maatschappelijke en technische ontwikkelingen, kwam schoonheid voort uit eerlijk materiaalgebruik en functionele decoratie en moest er weer verband komen tussen architectuur en de toegepaste kunsten. Met dergelijke opvattingen voelde hij zich thuis in de kringen rond Albert Verwey en De Kroniek van P.L. Tak. In deze generatie van Negentig kwamen de denkbeelden tot stand over de Gemeenschapskunst, waarin de kunst een dienende, maatschappelijke rol kreeg toebedeeld, en de kunstenaar gezien werd als verheven aankondiger van een nieuwe maatschappij. In deze kringen, en ook voor Berlage, was het socialisme een belangrijke inspiratiebron. In

kantoorgebouwen voor de verzekeringsmaatschappijen De Algemeene en De Nederlanden van 1845 in Amsterdam en Den Haag voerde Berlage zijn nieuwe ideeën voor het eerst uit.

Zijn grote doorbraak kwam in 1896, toen de radicale wethouder M.W.F. Treub hem benoemde als architect van de nieuwe Beurs in Amsterdam. In deze opdracht, die in 1903 voltooid werd, wist Berlage het grote ideaal van de Gemeenschapskunst te realiseren: een monumentaal gebouw, waarin schilderkunst, beeldhouwkunst en de decoratieve kunsten in onderlinge samenhang werden toegepast. Bij de decoratie van de Beurs schakelde Berlage vooruitstrevende kunstenaars in, zoals Verwey, A. Derkinderen, J. Mendes da Costa, J. Toorop, L. Zijl en R.N. Roland Holst. Het gebouw was in alle opzichten baanbrekend, en al werd het door het grote publiek nog niet gewaardeerd, het bezorgde hem in vooruitstrevende kringen een grote reputatie. Hoewel de Beurs voor kapitalistische doeleinden bestemd was, maakte Berlage het gebouw geschikt voor een toekomstig publiek gebruik, als de beurshandel eenmaal afgeschaft zou zijn. Net als bij de gebouwen voor de verzekeringsmaatschappijen ontwierp Berlage voor de Beurs het meubilair en de hele inrichting. Ook in dit opzicht was hij een pionier, die als een van de eersten in Nederland de ideeën van William Morris en de zijnen toepaste. In 1900 richtte hij met J. van den Bosch en anderen de firma 't Binnenhuis op, die lange tijd een toonaangevende rol speelde in de woninginrichting.

Een openlijk socialistisch bolwerk kon Berlage bouwen voor de Algemeene Nederlandsche Diamantbewerkerbond (ANDB) van H. Polak. Deze had Berlage al eerder ingeschakeld, onder andere om een kop voor het Weekblad van de bond te ontwerpen. Polaks droom was een volkshuis naar Belgisch model, waarin behalve de vakbeweging ook de coöperatie zou zetelen en waar een grote vergaderzaal was. Van een dergelijk gebouw kon volgens Polak alleen Berlage de architect zijn. Mede omdat de oorspronkelijke plannen van 1898 door de brandweer werden afgekeurd werd in 1900 een gebouw geopend dat alleen de ANDB huisvestte. Van buiten oogde het, net als de Beurs, wat weerbarstig. Het uitbundig versierde interieur moest een blik op de toekomst zijn, waarin schoonheid ook voor de arbeidersklasse bereikbaar zou zijn. Roland Holst maakte in de vergaderzaal een cyclus wandschilderingen met de strijd van de arbeidersbeweging in verleden, heden en toekomst als onderwerp. Burcht en paleis tegelijk, verwees het gebouw naar de Italiaanse stadhuizen uit de vroege renaissance, die Berlage zo bewonderde. De arbeidersbeweging was niet in staat Berlage veel opdrachten te geven. Van belang zijn nog het gebouw voor de coöperatie Voorwaarts (Rotterdam, 1906-1907) en de woningbouw voor De Dageraad (Amsterdam, 1907). Overigens had Berlage over gebrek aan werk niet te klagen: na de Beurs stroomden de opdrachten binnen. Voor de gemeente Amsterdam ontwierp hij onder meer de Nieuwe Amstelbrug (1899-1903) en verscheidene volkswoningbouwprojecten. Baanbrekend waren de uitbreidingsplannen voor Amsterdam-Zuid (1900-1905 en 1914-1917), met gesloten bouwblokken langs ruime verkeersassen, en Den Haag (1907-1911). Daarnaast ontwierp Berlage talrijke woonhuizen, onder andere voor het echtpaar Roland Holst (1902) en voor H. Polak (1905), en hield hij zich bezig met grootschalige, niet gerealiseerde projecten zoals het Vredespaleis (1906-1907), een Beethovenhuis (1907-1908), een Wagnertheater (1910), een Kunstenaarshuis (1911-1912) en het zogenaamde Pantheon der Menschheid (1915). Dit moest na de Eerste Wereldoorlog ergens in Midden-Europa verrijzen als herinnering aan de oorlog en als monument voor de idealen van het pacifisme en internationalisme. Van het ontwerp werd een brochure uitgebracht met verzen van H. Roland Holst: Het pantheon der menschheid. Afbeeldingen van de ontwerpen (Rotterdam 1915), waaruit de visie sprak dat oorlog door het kapitalisme werd veroorzaakt en het socialisme de vrede zou brengen.

Rond de Eerste Wereldoorlog liep het aantal opdrachten terug. Mede daarom ging Berlage in op het aanbod van een exclusief dienstverband bij het echtpaar A. Krölller en H. Krölller-Müller. Voor hen

ontwierp hij onder andere een kantoorgebouw in Londen (1914-1916) en het jachtslot St. Hubertus (1914-1920). Meningsverschillen met de eigenzinnige mevrouw Kröller Müller over de plannen voor een museum op de Hoge Veluwe leidden in 1919 tot een breuk. Berlage vatte zijn eigen praktijk weer op en voerde nog een groot aantal opdrachten uit, waaronder in Amsterdam het Mercatorplein (1924-1927) en de Berlagebrug (1926-1932), in Den Haag een kantoorgebouw voor De Nederlanden van 1845 (1920-1927), de Christian Science kerk (1925-1926) en het Gemeentemuseum (1928-1935) en in Usquert het Gemeentehuis (1928-1930). Zonder zijn oorspronkelijke uitgangspunten te vergeten bleef Berlage nieuwe invloeden ondergaan en zich nieuwe bouwtechnieken eigen maken. Toch gold hij niet meer als de grote vernieuwer, zoals hij dat zeker tot 1914 was geweest. Jongere generaties architecten ontwikkelden nieuwe stijlen, waarvoor Berlage tot op zekere hoogte de weg had vrijgemaakt: de Amsterdamse School en het Nieuwe Bouwen. Beide stromingen hadden de neiging hem te bekritisieren als iemand die niet ver genoeg was gegaan. Zelf liet Berlage ook niet na te verklaren dat ze hem juist beide te ver gingen: de Amsterdamse School in haar expressieve vormen en uitbundige decoratie, het Nieuwe Bouwen in zijn kale toepassing van de nieuwste bouwmaterialen glas, staal en beton. Voor hem bleef het gaan om de samenhang tussen constructie en decoratie, en om het evenwicht tussen doelmatigheid en schoonheid.

In de jaren rond 1900 was Berlages betrokkenheid bij het socialisme intensief. In de kringen van Negentig bestond nauwe samenhang tussen artistieke en politieke vernieuwing, welke laatste vooral in sociaal-democratische richting gezocht werd. Met mensen als Polak en het echtpaar Roland Holst onderhield hij nauwe contacten. Henriette bewonderde hij zelfs diep. Maar anders dan zij zette hij niet de stap, actief in de SDAP te worden. Berlage was geen partijman en hield zich ook niet bezig met de theoretische grondslagen van het socialisme. Desalniettemin bleef zijn werk tot in de jaren twintig in nauw verband staan met de sociaal-democratie. Zijn ontwerpen voor arbeiderswoningen en stadsuitbreidingen bijvoorbeeld kunnen worden gezien als voorboden van de sociaal-democratische volkshuisvestingspolitiek, zoals F.M. Wibaut en A.W. Heijkoop die in Amsterdam en Rotterdam gestalte gaven. Hij ontwierp de inrichting van de omgeving rond het monument voor H. Spiekman in Rotterdam. J. van Zutphens uitnodiging om het sanatorium Zonnestraal in Hilversum te ontwerpen sloeg hij af, bij de bouw van het Troelstra-oord in Beekbergen was hij rond 1927 als adviseur betrokken. Er zijn aanwijzingen dat Berlages politieke opvattingen toen al links van de SDAP lagen, die niet meer beantwoordde aan zijn overtuiging dat een werkelijk rechtvaardige, socialistische, maatschappij alleen langs revolutionaire weg tot stand kon komen. Hij was in 1919 lid geworden van de Bond van Revolutionair-Socialistische Intellectueelen en had veel sympathie voor de Sovjet-Unie. De Russische Revolutie juichte hij toe als het begin van de lang verwachte wereldrevolutie. Berlage was een van de eerste leden van het Genootschap Nederland-Nieuw Rusland en schreef enthousiaste artikelen over de culturele ontwikkelingen en de inspanningen op het gebied van volkshuisvesting in de Sovjet-Unie. Mogelijk op eigen initiatief maakte hij in 1926 een ontwerp voor het Lenin-Mausoleum in Moskou, dat als alternatief moest dienen voor het zijns inziens traditionele ontwerp dat door de Sovjetrussische autoriteiten was uitverkoren. Het werd echter niet uitgevoerd. In de zomer van 1929 reisde Berlage door de Sovjet-Unie met een gezelschap van het Genootschap Nederland-Nieuw Rusland. Een andere deelnemer was de tekenaar Henri Pieck. Deze publiceerde een reisverslag, Zwart en wit uit het rode Rusland (Amsterdam 1929), waaraan Berlage het gedicht 'Aan den Wolga' bijdroeg. Na afloop van de reis gaf Berlage in talrijke lezingen zijn overwegend positieve indrukken weer. Rond 1932 nam hij zitting in het Centraal Anti-Oorlogs Comité, dat een Wereldstrijdcongres tegen den oorlog organiseerde. Dat Berlages sympathie voor het communisme geen afbreuk deed aan zijn positie zegt iets over zijn reputatie, maar vindt ook een oorzaak in de indirecte, wat abstracte wijze waarop hij zijn engagement verwoordde. Berlage was een bedachtzaam mens, in het persoonlijke vlak een man van weinig woorden en als spreker en schrijver over bouwkunst een zoeker naar diepe achtergronden. Zo gelden zijn geschriften, anders dan zijn gebouwen, als duister en ontoegankelijk.

bp 25/7

architect stedenbouwkundige e5w4 bp7

Berlage, Hendrik [10h00]

201 0 geeft 5 op 5w4 dag

3,314	0,001	0,001	7,972	17,110	0,005	0,004	0,329	0,252	
0,342	0,000	0,000	0,288	0,376	0,000	0,001	0,003	0,000	
0,475	0,531	0,141	0,668	9,547	0,138	2,217	0,548	0,147	
1,574	0,001	0,000	5,321	163,339		0,001	0,009	0,180	0,037

2012 0 geeft 5 op 5w4 dag

0,471	0,000	0,000	42,682	48,023	0,000	0,000	0,000	0,024	
0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
0,082	0,482	0,568	0,627	24,508	0,004	0,302	0,219	0,018	
0,039	0,000	0,000	26,747	1176,967		0,000	0,000	0,000	0,000

Klokke tijd: 21 februari 1856 9h50m00s

GMT : 21 februari 1856 9h30m00s ± 1h00m00s

Juliaanse datum (UT): 2399000.89583; Sterretijd: 19h51m36s

sat: 23°05' twe 1°02'Z 82°31' 22°14'N 0.0031R 8.607719 in 2

Huizen (Placidus):

Ascendant : 27°49' sti

Midhemel : 25°54' ste

2010 0 geeft 5w4 op 5w4 dag

3,314	0,001	0,001	7,972	17,110	0,005	0,004	0,329	0,252	
0,342	0,000	0,000	0,288	0,376	0,000	0,001	0,003	0,000	
0,164	1,092	0,357	0,723	7,117	0,150	1,307	0,904	0,167	

0,543 0,001 0,000 5,765 121,775 0,001 0,005 0,298 0,042

2012 0 geeft 5w4 op 5w4 dag

0,471 0,000 0,000 42,682 48,023 0,000 0,000 0,000 0,024

0,000 0,000 0,000 0,000 0,000 0,000 0,000 0,000 0,000

0,014 1,191 0,585 0,661 22,301 0,003 0,619 1,141 0,005

0,007 0,000 0,000 28,197 1070,981 0,000 0,000 0,000 0,000

U geeft hier eigenlijk een **schoolvoorbeeld van uw eigen methodologie**:

- **dagscore extreem stabiel → 5w4** (2010 én 2012)
- verschil zit **alleen in huizen/ascendant**
- dus: *rectificatie moet via biografie, niet via dagscore*

Laten we dat zuiver uitwerken.

-
- **1. Wat verandert er werkelijk?**
 - **Scenario A — 10:00 → Ascendant Tweelingen**
 - Asc ~1° Tweelingen
 - in **1e huis**
 - sterke nadruk op:
 - intellectuele presentatie
 - dualiteit / beweeglijkheid
 - spreken, netwerken

👉 Dit geeft een **lichtere, communicatieve persona**

-
- **Scenario B — 09:50 → Ascendant Stier**
 - Asc ~28° Stier
 - naar **2e huis**
 - nadruk op:
 - materie, structuur, vorm
 - duurzaamheid
 - waarde en constructie

👉 Dit geeft een **zware, bouwende, aardse persona**

-
- **2. Biografie vs. ascendant**

We nemen alleen harde biografische signalen uit uw tekst.

- **Kernwoorden Berlage:**
- **“eerlijke materialen”**
- **“constructie boven decoratie”**
- **“geometrische ordening”**

- “monumentaliteit”
 - “gemeenschapskunst”
 - “zwaar, sober, stug”
 - “geen strijdersnatuur, maar **taai vasthoudend**”
-

- **3. Toetsing per ascendant**
- **Tweelingen-ascendant (hypothese AstroDienst)**

Past bij:

- intellectueel milieu
- publicaties / theorie

Maar wringt bij:

- zwaarte en monumentaliteit
- materiaaldenken
- traag, principieel doorzetten
- weinig speelsheid / dualiteit zichtbaar

 Dit voelt **te licht en te mentaal**

- **Stier-ascendant (-10 min)**

Past opvallend goed bij:

- **materiaal = waarheid** (Semper → Stier)
- architectuur als **fysieke realiteit**
- nadruk op **constructie en massa**
- soberheid en tastbaarheid
- langdurige invloed (Amsterdam-Zuid!)

En cruciaal:

- zijn hele filosofie = *vorm volgt materiaal*
 - dat is bijna een **archetypische Stier-formulering**
-

- **4. Uw eigen data (belangrijk!)**

U laat zien:

- dagscore: **stabiel 5w4**
- huisverschuiving verandert **alleen nuance**

Dat bevestigt precies uw stelling:

huizen moduleren manifestatie, maar veranderen het type niet

Dus de vraag is puur:

 welke ascendant geeft de juiste “modus operandi”?

- **5. Enneagram-koppeling (zoals u het gebruikt)**

5w4 dag → “denkende bouwer / vormgever van idee”

- Tweelingen-asc → 5 wordt **pratend / diffuus**
- Stier-asc → 5 wordt **vormgevend / concretiserend**

👉 Berlage = duidelijk tweede

- **6. Doorslaggevend detail**

De positie van :

- in 1 (Tweelingen): identiteit = denken
- in 2 (Stier): identiteit = **waarde + vorm + structuur**

👉 Berlage's leven = Saturnus in 2, niet in 1

- **Conclusie (kort en scherp)**

👉 **Ascendant Stier (±09:50) is duidelijk waarschijnlijker**

Niet omdat:

- het “mooier klinkt”
- of astrologisch symbolisch klopt

Maar omdat:

- ✓ biografie = materie, vorm, constructie
 - ✓ filosofie = materiaal bepaalt stijl
 - ✓ persoonlijkheid = zwaar, sober, vasthoudend
 - ✓ uw model = dagscore blijft 5w4 → alleen expressie telt
-

- **In uw eigen terminologie**
 - **dagtype:** 5w4 (tijdgeest, stabiel)
 - **huizenvariant:**
 - Tweelingen → cognitieve 5
 - **Stier → constructieve 5 ← match**
-

Als u wilt, kan ik dit geval ook nog kwantificeren in uw stijl (bijv. 70–30 waarschijnlijkheid met expliciete criteria), of vergelijken met andere architecten (bijv. Wright/Sullivan) om te zien of daar hetzelfde patroon optreedt.